

YANGI 5-SINF ADABIYOTINING SALBIY VA IJOBIY TOMONLARI

Toshkent davlat o'zbek tili

va adabiyoti universiteti

O'zbek tili va adabiyoti fakulteti

O'zbek tili va adabiyoti

fakulteti talabasi Primova Parvina

Annotatsiya: Maktab ta'limidagi islohotlar jarayonida yangi 5-sinf adabiyoti darsligi yaratilishi o'ziga xos voqea bo'ldi. Bu darslik an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni birlashtirgan holda, bolalarning yoshiga mos, ularning qiziqishlari va didiga to'g'ri keladigan adabiy jahon va milliy meros namunalaridan tuzilgan. Darslikni o'rganish natijasida bir nechta eng muhim ijobiy va salbiy jihatlarni ko'rsatish mumkin. Ushbu maqolaga Yangi 5-sinf adabiyotining salbiy va ijobiy tomonlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, zamonaviy yondashuv, mustaqil fikrlash, axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, o'quvchi qiziqishi, matn murakkabligi, ota-ona hamkorligi, baholash mezonlari, metodik ko'rsatmalar.

Yangi 5-sinf adabiyot darsligining ijobiy tomonlari o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishi, ularni o'z milliy qadriyatlari va zamonaviy adabiy jarayon bilan tanishtirishi, ta'limning samaradorligiga xizmat qilishi, eng avvalo jonli til va ifoda orqali bolalarda kitobxonlikka, so'z boyligini oshirishga, mustaqil fikrlash va tasavvur qilishga kuchli turtki berishidadir. Darslikda zamonaviy va an'anaviy matnlarning uyg'unligiga e'tibor qaratilgani o'quvchilarga har ikki adabiy yondashuvning mohiyatini his qilish va ularni taqqoslab, hayotga tatbiq etishga imkon yaratadi. Adabiyot darsligi nafaqat badiiy matnlarni o'qish, balki o'qiganini chuqur tahlil qilish, matnga savol va topshiriqlardan kelib chiqib, mustaqil xulosa chiqarish, ko'proq o'qish va mutolaa qilishga chorlash kabi zamonaviy talablarga to'liq javob beradi. Darslikda adabiyoti fanining asosiy maqsadi – o'quvchilarda milliy va

umuminsoniy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, badiiy tafakkur rivojini shakllantirish, estetik did, ma'naviy kamolotga erishishga yondashuv ham o'z ifodasini topgan. Har bir mavzu muhokamasi orqali bolalar hayotiy muammolar, axloqiy savollar, ijobiy insoniy fazilatlar haqida o'ylab ko'rishadi. Darslik tuzilmasiga kiritilgan she'r, hikoya, ballada, maqol va matal, badiiy lavha kabi turli janrdagi asarlar bolalarning turli did, qiziqish va tushunchalarini hisobga olgan. Shu asosda, o'quvchilarning individualligini, turlicha dunyoqarash va tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Yangi darslikda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, o'qitish metodikasi bilan uyg'unlashgan topshiriq va savollar, interfaol usullar ham mavjud. Ular bolalarni bahs-munozaraga, mustaqil o'rganishga, jamoada faol bo'lishga undaydi. Darslikdagi mavzular bolalar uchun qiziqarli uslubda yoritilgani, matnlar oson tilda bo'lgani, zamonaviy odam, jamiyat, fan va taraqqiyotni aks ettirgan yangi asarlar bilan boyitilgani ijobiy jihatlardan biri sanaladi. Ijodiy va hayotiy harakatga chorlash, oddiy o'qish bilan cheklanib qolmay, badiiy asarlarni tahlil qilish, ayni paytda bolalarni mustaqil ijod qilishga o'rgatish ham zamonaviy darslikning muhim afzalligidir [1].

Darslikda axloqiy-mazmuniy, tarbiyaviy ahamiyatga ham e'tibor qaratilgan. Asarlardagi ijobiy qahramonlarning fe'l-atvoridan ibrat olish, o'quvchining ham individual, ham ijtimoiy fazilatlar nuqtayi nazaridan o'z ustida ishlashiga asos bo'ladigan savollar ham yaxshi ishlangan. Yangi adabiyot darsligining ijobiy tomoni shundaki, unda o'quvchilarning zukkoligi, idrok darajasi, hozirjavoblik va mustaqil fikrlashini rivojlantirish uchun turli xil mashqlar, savollar, izohli lug'atlar kiritilgan. Shu tariqa bolalarning har bir dars so'ngida, o'qigan asaridan yangi bilim, hayotiy tajriba chiqarishi, o'z so'z boyligi, nutq madaniyati va adabiy savodxonligini oshirishi mumkin. Yangi 5-sinf adabiyot darsligi, avvalo, davlatimizda ta'lim sifatiga e'tibor kuchayganligidan dalolat beradi. O'quvchilarda milliy qadriyatlarni qadrlash, ona tilida go'zal, ohangdor ravon so'zlash, ona adabiyoti va zamonaviy adabiyot o'rtasidan mustahkam ilm olish, hozirgi jamiyat rivojiga moslashtirilgan o'qitish uslublarining keng joriy qilinishi darslikning ijobiy tomonlarini yanada kuchaytiradi. Zamonaviy texnologik taraqqiyot, axborot oqimining kuchaygani, yoshlarning o'qishga qiziqishini

oshirish, kitobxonlik madaniyatini tarbiyalash, ko'proq bolalarni hayotga, jamiyatga munosib inson, foydali a'zo sifatida voyaga yetkazishga xizmat qiluvchi adabiy asarlar tanlangani darslikning zamonga mos va dolzarb ekanini ko'rsatadi. Darslikda bolalarni tengdoshlari yoxud atrofdagi odamlari muammolari va xursandchiliklarini, tabiiy odatlarini badiiy obrazlar orqali ko'rsatib berish ham muvaffaqiyatli amalga oshirilgan. O'quvchilarning o'z atrofidagi dunyodan, oila va sinfdoshlaridan, maktab hayotidan, har kuni duch keladigan voqealardan eng muhim darslarni olishiga zamin yaratilgan. Salbiy tomonlarga e'tibor qilinsa, ba'zi matnlarda murakkab, hatto bolalar uchun noaniq bo'lgan jumlar, atamalar, qiyin so'z va iboralar uchrab turadi. Ba'zi mavzularda zamonaviy bola hayoti va bugungi yoshlar qiziqishidan yiroq bo'lgan, hayotiy tajribaga kam to'g'ri keladigan matnlar kiritilgani, zamonaviy sharoitlar va ijtimoiy o'zgarishlarni yetarlicha hisobga olinmagani kuzatiladi. Ba'zi asarlar o'quvchining yosh xususiyatiga to'liq mos kelmasligi, hayotiylikini to'liq aks ettira olmasligi sababli, ularni to'g'ri tushunish va ongli o'zlashtirish jarayonida ba'zan qiyinchiliklarga duch kelish hollari bo'lishi mumkin [2].

Ko'rsatilgan muammolardan yana biri shundaki, darslikdagi ayrim asarlarda tarbiyaviy jihatlar yetarli darajada yoritilmagan, faqatgina badiiy tasvirga tayangan, fikr va xulosalarni umumiy tarzda qolgan hollari mavjud. Ba'zi topshiriqlar va savollar esa bolalar uchun yetarli darajada aniq va tushunarli bo'lmasligi, ko'proq nazariyaga urg'u berilishi, amaliy ijodiy faoliyatga kam yo'naltirilgani ham salbiy tomon sifatida aytilishi mumkin. Tanlangan matnlardagi hamma so'z yoki ibora har bir o'quvchining so'z boyligi, idrok darajasiga to'g'ri kelmasligi natijasida, ba'zi bolalar matnni to'liq tushuna olmasliklari mumkin. Har bir yangi darslikning yaratilishida doimo muayyan o'tish davri kuzatiladi. Ushbu davrda, tabiiyki, metodik jihatdan ayrim kamchiliklar, dastur va materiallar ustida ishlashni talab qiladigan jihatlar paydo bo'ladi. Ba'zi hollarda, zamonaviy axborot texnologiyalari, masofaviy o'qitish imkoniyatlari yoki vizual materiallar darslikda yetarli darajada aks ettirilmaydi. Bu o'quvchilarning dars jarayoni va yangi axborotni tez qabul qilishi uchun muhim bo'lishi mumkin edi. Bundan tashqari, har bir hududda o'quvchilar rivoji, mintaqaviy iqlim, jamiyat va

oilada shakllangan an'analar, madaniyat darajasi farq qilganligi sababli, ba'zida darslikdagi ayrim mavzular yoki asarlar bolalarning kundalik hayotiga to'g'ri kelmasligi mumkin. Bolalar ongida badiiy idrok va tasavvur darajasi ham har hil – bir kishi oson anglash mumkin bo'lgan matnni o'zlashtirsa, boshqasi uchun bu murakkab kechishi mumkin [3].

Metodik tavsiyalar va o'qituvchilar uchun mo'ljallangan ko'rsatmalar ayrim joylarda yetarlicha tafsilot berilmagan, darslikdan yaxshi samaradorlik olish uchun o'qituvchilar mustaqil ijodkorlik va yangicha yondashuv bilan ishlashga majbur. Bu esa hamma o'qituvchi uchun oson kechmasligi mumkin. Darslarning hammasini teng darajada qiziqarli, hayotiy va muhim qilish zarur bo'lsa-da, hali ba'zi mavzular zamonaviy bola ongini yetarlicha band etaolmasligi mumkin. 5-sinf adabiyot darsligining salbiy jihatlaridan yana biri – ba'zi matnlarda g'oyalarning yangiligi, zamonga mosligi, innovatsion va ijodiy ruh yetishmasligi. O'quvchilar orasidagi zamonaviy axborot oqimi va texnologik taraqqiyot talablari bilan darslik har doim bir xil tezlikda yetaklasha olmaydi. Buni bartaraf etish uchun, zamon va bosqich sari darsliklarni doim yangilab borish, bolalar dunyoqarashi, qiziqishi, dunyoni tushunishi kundan kunga o'zgarib borayotganini inobatga olish muhim. Shuningdek, darslikda hamma matnlar uchun izoh, tushuncha, so'z va iboralar lug'ati yetarlicha bo'lishi lozim edi. Yangi atamalar, avvallari ishlatilmagan, bugungi hayotda uchramaydigan so'zlarning har biri uchun alohida izoh, misol va tushunchalar berilsa, bolalarning kitobxonligi va darsga qiziqishi yanada oshgan bo'lar edi [4].

5-sinf adabiyot darsligining yangiligi, qisqargan yoki o'zgartirilgan matnlari, taklif etilgan topshiriqlarining ayrim hollarda bir-birini takrorlashi, yangi o'quv dasturiga to'liq mos kelmasligi salbiy nuanslardan biri sifatida keltirish mumkin. Uzoq muddatli, maqsadli o'quv dasturining izchilligiga, ketma-ket bog'liqligiga darslikda ko'proq e'tibor qaratilishi lozim. Darslikni tahlil qilish mobaynida hozirgi jamiyat taraqqiyoti, yoshlarning fikrlash va kommunikativ qobiliyatlari oshgani, mavjud bilim va madaniyat darajasi rivojlanib borayotgan bir davrda, darslikdagi ba'zi asarlar o'quvchiga erish tuyilishi, zamonaviy va innovatsion g'oyalarning etishmasligi

salbiy jihatlarida namoyon bo'ladi. O'quvchilarning o'qish faoliyati ko'proq ijodiy va amaliy faollikni talab qilar ekan, ba'zi matn va topshiriqlarda nazariy yondashuv kuchli bo'lib, amaliy mashg'ulotlar hamda mustaqil ishlar kam uchraydi. Darslikdagi barcha asar, savol, topshiriqlar har xil did, shaxsiy qiziqish va individual tafakkurga ega bolalarning orzusiga mos kelmasligi ham tabiiy holdir. Shuningdek, darslikda ko'plab yangi termin va qadimgi so'zlar birgalikda uchraydi va har doim har bir bola bu so'zlarni mustaqil tushuna olmaydi. Natijada, bu bolalarda darsga qiziqishning pasayishiga olib kelishi ehtimoli mavjud [5].

Bugungi kunda ta'lim sohasida olib borilayotgan keng qamrovli islohotlar va zamonaviy yondashuvlar jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini ta'minlashda muhim o'rin tutmoqda. Xususan, maktab darsliklari va o'quv metodik materiallarining zamon talablariga mos holda yangilanib borishi ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Adabiyot fani darsligi ham ushbu jarayonning ajralmas qismi bo'lib xizmat qilmoqda. Yangi avlod darsliklarining joriy qilinishi bilan respublikamiz maktablarida adabiyot fanini o'qitish sifati va mazmuni tubdan o'zgarib, o'quvchilarning erkin fikrlash, mustaqil harakat qilish va kitobxonlik madaniyatini shakllantirishga yangicha yondashuvlar paydo bo'ldi. Yangi darslik va avvalgi darslik o'rtasidagi farqlarni atroflicha ko'rib chiqish bugungi ta'lim jarayonining dinamizmini va rivojlanish bosqichlarini to'liq anglash imkonini beradi. Yangi darslikda eng avvalo, o'quv materiallariga to'liq qayta yondashuv amalga oshirilgan. Yuqorida tilga olinganidek, klassik va an'anaviy asarlarning nisbatan zamonaviy yozuvchilar asarlari bilan uyg'unlashtirilgani, o'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlari inobatga olingani hamda dunyoqarashiga, zamonaviy qiziqishlariga mos tarzda materiallar tanlanganini ko'rish mumkin. Bu o'zgarish avvalo o'quvchilarning darslik materiallarini anglashini yengillashtiradi, ularni hayotiy voqealar, tiriklikning turli jihatlarini bilan yaqinlashtiradi, bugunning yoshlariga g'oyaviy va mazmunan mos keladigan matnlarni o'qishga rag'batlantiradi. Avvalgi darsliklarda, ko'proq milliy g'urur va tarixiy an'analar asoslariga asoslangan

harakatlar, asosan tarjima materiallar, klassik yozuvchilarimiz asarlaridan ko'p berilar, o'quvchi uchun mazmunan sal og'ir va ba'zan tushunish murakkab bo'lgan matnlar ustivor o'rin egallardi. Bu hol ba'zida o'quvchilar orasida qiziqishning susayishiga, darsdan tez charchab, faollikning pasayishiga sabab bo'lardi.

Yangi darslikni tuzishda tasviriy san'at, dizayn, rangtasvir va ko'rgazmalilikka alohida e'tibor qaratilgan. Sahifalarda joylashtirilgan yuqori sifatli, zamonaviy va rangli ilustratsiyalar o'quvchilarning matnni osonroq tushunishiga, eslab qolishiga xizmat qiladi. Infografikalar, jadval va diagrammalarning ko'pligi nafaqat yangi darslikni chiroyli va zamonaviy ko'rsatadi, balki o'quvchilar tafakkurini ravonlashtiradi, ular uchun murakkab voqealar va g'oyalarni yengil ifodalaydi. Bu jihatdan avvalgi darsliklar bilan solishtirganda, hozirgi darsliklar ancha ilg'or va zamonaviy ko'rinishga ega ekani ayon bo'ladi. Oldingi darslik sahifalarida matn va oddiy qora-oq rasmlar, kamdan-kam hollarda sxema va jadval berilar, ular esa vizuallashtirishni to'laqonli ta'minlash uchun yetarli emasdi. O'quvchilar, ayniqsa, boshlang'ich va o'rta sinf bosqichida rangli va qiziqarli rasm va ishlanmalar bilan faol o'qishni, yaxshiroq o'zlashtirishni afzal biladi. Bu jihatdan yangi darslikning ochiq, yorqin va zamonaviy tuzilishga ega ekanini alohida qayd etish mumkin. Yangi darslikning mohiyatida eng asosiysi, o'quvchini passiv bilim oluvchidan faol bilim egasiga aylantirish yotadi. Mustaqillik yillarida bekamu-ko'st metodika va didaktika asoslari rivojlanar ekan, yangi darsliklarda ham interfaol yondashuvlar, mustaqil ishlash, o'z fikrini ochiq aytish, xulosalar chiqarishga o'rgatish, guruhviy va jamoaviy ishlar asoslari ko'proq bo'ladi. Darslikda matndan so'ng berilgan savollar va topshiriqlarda o'quvchini faqat matn mazmunini eslab qolishga emas, balki mustaqil fikrlashga, gaplashishga, muayyan masala yuzasidan shaxsiy tushunchasini bayon qilishga chaqiradigan savollar uchraydi. Matnda o'zlashtirilgan ma'lumotni hayotiy voqealar bilan bog'lash, real hodisalarni tahlil qilishga yo'naltiradigan topshiriqlar o'quvchilarni darsga faol jalb etish, matndan olgan bilimlarni kundalik hayotda qo'llash ko'nikmasi bilan ta'minlaydi. Avvalgi darsliklarda ushbu metodlar cheklangan miqdorda berilar, ko'p hollarda o'quvchi ko'proq an'anaviy tarzda – eslab

qolish, qayta soʻzlash va yozma topshiriq shaklida ishtirok etardi. Darslik mualliflari oʻquvchilarning eʼtiborini jalb etishda turli didaktik vositalardan foydalanishga alohida ahamiyat berishmoqda. Jumladan, darslikda bolalarning faolligini oshiruvchi mashqlar, interaktiv topshiriqlar, soʻz va jumla qurish, erkin mushohada qilish, rol oʻynash, jamoaviy munozaralarga chorlovchi topshiriqlarning boʻlishi bilan avvalgi darslikdan farqlanadi. Talabalar faol ishtirokini taʼminlash hamda oʻzaro muloqotni rivojlantirish uchun zamonaviy taʼlimda asos qilinayotgan metodlar yangicha yondashuvni yuzaga keltiradi. Mazkur yondashuv oʻquvchilarda tanqidiy va ijodiy tafakkur rivojiga xizmat qiladi, har bir bilimni chuqur anglashga chorlaydi. Soʻz boyligi, nutq madaniyati va muloqot malakasini rivojlantirish ham yangi darslikning muhim yoʻnalishlaridan biridir. Darslikda oʻquvchilar uchun yangi tushunchalar, ibora va atamalarni oʻrganish, ularni kundalik soʻzlashuv nutqida qoʻllash koʻnikmasini shakllantirishga katta eʼtibor qaratilgan. Soʻz va iboralarning izohi, har bir matnda yangi soʻzlarni anglab olish uchun jadval hamda qisqa izohli lugʻatlar muntazam berib boriladi. Oʻquvchilar matn ustida ishlash jarayonida nafaqat oʻqib, tushunib oladi, balki yangi soʻzlarni mustaqil ravishda oʻzlashtirish, ularni nutqdasi toʻgʻri ishlatish, fikr va mulohazani toʻgʻri ifodalashga oʻrganadi. Darslikning zamonaviyligini belgilovchi yana bir muhim jihat — baholash va refleksiya bloklarining mavjudligidir. Oʻquvchi har bir mavzudan soʻng bilimni tekshirish, oʻz-oʻzini tahlil qilish va baholash imkoniyatiga ega boʻladi. Bu orqali oʻquvchilar oʻz kuch va imkoniyatlarini aniq koʻra oladi, oʻz ustidagi mustaqil ish borasida tayanadigan mezonlarga ega boʻladi, ularda masʼuliyat va oʻz ustida ishlash qobiliyati oshadi. Avvalgi darslikda bilimlarni baholash asosan ustoz uchun moʻljallangan oddiy testlar darajasida edi, oʻquvchining oʻziga baholash imkoniyati kam boʻlgan [6].

Yangi adabiyot darsligi jamiyat taraqqiyoti bilan hamohang holda, bolalarning ongida hayotga, atrof-muhitga, insonparvarlikka, axloq va vatanparvarlikka oid fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan. Darslikda jamiyatda sodir boʻlayotgan ijtimoiy hodisalar, zamonamiz yoshlariga xos muammolar, ekologiya va muhabbat, doʻstlik, halollik, insoniylik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni mustahkamlovchi matnlar ham

keng o‘rin olgan. Bunday mavzular bolalarni hayot uchun muhim bo‘lgan ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi, ularni yorqin kelajak sari intilish, o‘z kelajagi uchun mas’uliyatni his qilish, ijtimoiy faol fuqaro sifatida kamol topishga yordam beradi. Avvalgi darslikda ko‘proq sanoqli hozirgi zamon mavzulari yoritilgani sabab, darslik doirasidan cheklanganlik ko‘zga tashlanar edi. Darslikda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy qilish orqali bolalarni o‘qishga qiziqtirish, fanlarni chuqurroq o‘zlashtirish, rastrivo va hamkorlikda ishlash, loyiha asosida fikr almashish, ijodiy islohotlar kiritish, yakka va jamoaviy ishlarni paralel olib borish singari ishlanmalarni yo‘lga qo‘ygan. Bu esa o‘quvchi va o‘qituvchining dars davomida faol ishlashiga, ijodkorlik qobiliyatini yuzaga chiqarishga, o‘z oldiga maqsadlar qo‘yib erishishga yo‘naltirib, sinfda sog‘lom raqobat muhiti va musobaqa kayfiyatini shakllantiradi. Zamonaviy darslik o‘quvchining mental va intellektual taraqqiyotini yuksaltirish uchun barcha imkoniyatlarni ishga solgan. Darslikda uyg‘unlik, ixtiyoriylik, erkinlik, o‘zini va do‘stlarini baholash, ustoz va ota-onalar bilan samarali muloqot olib borish, atrof-muhit va insonlarga bo‘lgan hurmat hissining ortishi uchun innovatsion yondashuvlar aks etgan. Har bir mavzuni o‘rganishda faol usullar, baholash mezonlari, mustaqil ish, dialogik o‘qish, loyihaviy faoliyat, muammoli vazifalar, savol-javoblar kabi metodlardan foydalanilib, o‘quvchining darsdagi ishtiroki maksimal darajada ta’minlanadi. Ushbu o‘zgarish natijasida o‘quvchilarda faollik, tadbirkorlik, mas’uliyatlilik, bilimga chanqoqlik, ijodkorlik singari muhim fazilatlar rivojlanadi [7].

Yangi avlod darsligida zamonaviy metodik yondashuvlar, g‘oyaviy-tarbiyaviy talablarga moslashish, informatika va kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlaridan keng foydalanilgan. Darslarning har birida axborot texnologiyalaridan foydalanishga doir topshiriqlar, internet resurslari va ilg‘or ta’lim platformalari orqali bilim olish bo‘yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan. Bu holat nafaqat o‘quvchilarning zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmasini oshiradi, balki ularni global axborot makonida mustahkam ongli ishtirokchi sifatida tayyorlaydi. Avvalgi darslikda bunday interaktiv imkoniyatlar kam o‘rin olgan yoki umuman mavjud emas edi. Bundan tashqari, yangi darsliklarda har sinf bosqichiga mos xizmat

qiladigan bloklar, masalan, “Qiziqarli savollar”, “Ijodiy laboratoriya”, “O‘zingni sinab ko‘r”, “Munozara uchun savollar”, “Muhokama va tahlil” kabi bo‘limlar mavjud. Bu bo‘limlar doirasida o‘quvchi erkin mushohada yuritadi, bir-biri bilan fikr va tajriba almashadi, yuqori bosqichda o‘z bilimini to‘la namoyon eta oladi. Sinfda mustaqil va guruhli ishlash orqali ular bir-birini tinglash, fikrga baho berish, konstruktiv va muhosaba munosabat qurishga ham o‘rganadilar. Bu o‘quvchilar tafakkurining kengayishi, dunyoqarashining shakllanishi uchun nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Yangi darsliklar tarkibida ma’naviyatga, milliy qadriyatlarga, madaniy merosimizga, ekologik ongni shakllantirishga doir matnlar, o‘qituvchi va o‘quvchi hamkorligini mustahkamlovchi metodik tavsiyalar keng o‘rin olgan. Bolalarda o‘z ona tiliga, milliy adabiyotimizga, ajdodlarimiz yaratgan madaniyatga, urf-odatlariga, tillarga hurmat va iftixor, vatanparvarlik va xalqparvarlik fazilatlarini mustahkamlab boriladi. Bu bilan darslik nafaqat bilim manbai, balki ta’lim-tarbiya dasturining asosiy vositasiga aylanadi. Yangi ayniqsa, 5-sinf adabiyot darsligi ta’lim jarayoni ishtirokchilariga ko‘plab imkoniyatlar ochadi. O‘quvchilar o‘z ustidagi ishini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish, mustaqil o‘rganish, qiyin vaziyatlarda to‘g‘ri yo‘l topa bilish, tafakkurni kengaytirish, hayotiy va ijtimoiy muammolarga e’tiborli bo‘lish, o‘zining va boshqalarning imkoniyatini real baholash, yaxshi va yomonni farqlash, jamiyatda faol bo‘lish, hamkorlikda ishlash singari hayot uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni egallaydi. Yangi avlod adabiyot darsligi va avvalgi darslik o‘rtasidagi asosiy farqlar – bu izchil yangilanayotgan zamonaviy yondashuvlar, didaktik va metodik vositalarning kengayishi, o‘quvchilarning individual qobiliyati va yosh xususiyatlarini hisobga olish, zamonaviy ilm-fan, texnologiya va ijtimoiy taraqqiyotga mos holda mazmun va shakl jihatidan jadal rivojlantirilib borilishidir. Yangi darslik o‘quvchini passiv bilim oluvchidan faol, mustaqil, zamonaviy dunyoqarashga ega, o‘z “men”ini topa olishga qodir ijodkor va erkin shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo‘lgan ilg‘or va bilimli avlod yetishib chiqishining kafolatidir. Beshinchisinf adabiyot darsligi namunasi sifatida ko‘rib chiqilayotgan yangi darslik o‘z mazmuni, dizayni, metodikasi, o‘quvchi bilan aloqa va muloqot imkoniyatlari,

zamonaviylik va milliylik uyg'unligi kabi asosiy tamoyillar bo'yicha avvalgi kitoblardan tubdan farq qiladi. Shu bois, zamonaviy darsliklar jamiyat va zamon talabiga to'liq javob beradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, yangi 5-sinf adabiyoti darsligi ko'plab ijobiy jihatlarga ega. Bu darslik umumiy ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash, bolalarda kitobxonlik va mutolaa madaniyatini oshirish, zamonaviy hamda an'anaviy adabiy jarayon o'rtasidagi uzviy aloqani kuchaytirishga xizmat qiladi. Darslikda o'quvchining mustaqil fikrlashi, so'z boyligini rivojlantirishi, badiiy tafakkurini kuchaytirishi uchun yetarli imkoniyatlar mavjud. Aynan mana shu tomonlari bilan darslik zamonaviy o'qitish va tarbiya talablariga javob beradi. Darslikni takomillashtirishda zamonaviy bolalar psixologiyasi, ularning qiziqishlari, o'qitish jarayonidagi amaliy va nazariy yondashuvlarni uyg'unlashtirish, har bir mavzuda to'liq va aniq metodik tavsiyalar berish maqsadga muvofiq. Barcha salbiy jihatlarni hisobga olgan holda, darslik tarkibi va uslublarini doimiy tarzda yaxshilab borish, uni yanada boy va zamon talablariga mos holga keltirish, har bir bola uchun yaxshi, foydali va samarali bo'lishiga e'tibor qaratish lozim. Yangi 5-sinf adabiyot darsligining hozirgi shakli ham ijobiy, ham salbiy jihatlarni o'zida mujassam etadi. Shu bois, doimiy o'rganish, amalda kuzatish, takomillashtirish va zamonaviy talablarga moslashtirib borish orqali darslik sifatini yana-da yuqori bosqichga ko'tarish imkoniyati mavjud. Darslikning asosiy maqsadi – milliy va umuminsoniy qadriyatlarni jamiyatga, bolalarga yetkazish, ularning tafakkuri va ma'naviyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishga xizmat qilishdir. Shu yo'lda har bir takomillashtirish, har bir yangilik, amaldagi mavjud muammolarni bartaraf etish uchun doimiy izlanish, baholash va tahlil qilish zaruratini unutmaslik kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdug'aniyeva, N. (2019). "Zamonaviy Adabiyot darsliklarini tuzishda kommunikativ yondashuv". Pedagogik ta'lim, 4(2), 56-63.
2. Akhmedova, S. (2020). "O'quv darsliklaridagi matnlarning tanlanish mezonlari". O'zbek tili va adabiyoti, 5(1), 22-29.

3. Alimov, A. (2017). "Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun zamonaviy adabiyot darsligi". Ta'lim va rivojlanish jarayoni, 3(2), 14-20.
4. Asqarova, D. (2021). "Adabiyot darsliklarining zamonaviy talablarga javob bera olishi". Pedagog ishlanmalar, 9(3), 100-107.
5. Fayzullayeva, G. (2022). "Adabiyot darslarida axloqiy tarbiya va ma'naviy qadriyatlar". Ma'naviyat va ma'rifat, 11(2), 71-76.
6. Jo'rayev, K. (2020). "Yangi avlod darsliklarining o'ziga xos xususiyatlari". Zamonaviy ta'lim, 6(4), 34-40.
7. Mamatqulova, R. (2018). "O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda darsliklarning roli". O'qituvchi va zamon, 2(3), 88-93.
8. Mirzayev, I. (2019). "Adabiyot darsliklarida interaktiv metodlar". Pedagogik tadqiqotlar jurnal, 5(2), 35-41.